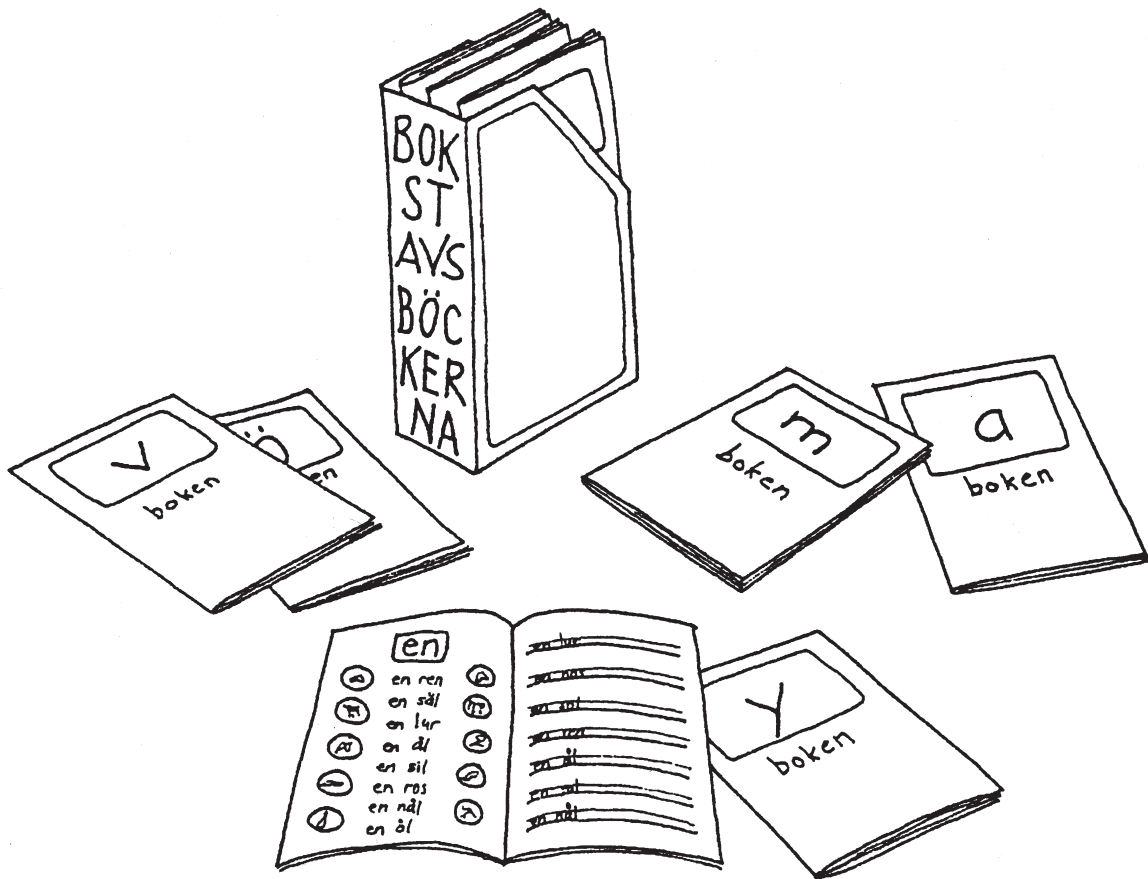

BOK
ST
AVS
BÖC
KER
NA

Lärarens Bok

Eva Häggström

BOKSTAVSBÖCKERNA

Ett läs- och skrivinlärningsmateriel
för långsam inläring

Eva Häggström

Bokstavsböckerna, Lärarens bok

© 2021 Lära Förlag

Den första upplagan av detta material har framställts med bidrag från Statens institut för Läromedel (SIL)

Projektledare: Eva Klockhoff

Text och bild: Eva Häggström

Omslag: Henry Svahn

Layout: Sara Holgersson

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen.

Endast utskrift för skolans eget bruk är tillåtet. Utskrift är endast tillåten för skolor med ett giltigt kundnummer för LäraOnline och där detta läromedel finns registrerat.

INNEHÅLL

Bokstavsböckerna	5
Bokstavsböckernas tillkomst	5
Gammal svensk tradition	5
Målgrupper	6
Många häften	6
Individuell takt	6
Inlärningsgången i stort	7
Målet	7
Varför vokalerna först?	7
Små och stora bokstäver	8
Välskrivning	8
Läsriktningen	8
Lärarmedverkan	8
Arbetsgången mer i detalj	9
Vokalhäftena	9
Konsonanthäftena	13
Aktiv läsning	18
Läsförståelse	20
Arbetet med ”klassens namn”	20
Helordsmetoden	23
Bokstavsbilder	23
Bokstavsindelning	23
Speciella svårigheter	23
Kompletterande materiel	24
Förvaring av häftena	24

B O K S T A V S B Ö C K E R N A

Bokstavsböckernas tillkomst

BOKSTAVSBÖCKERNAS tillkomst är resultatet av en ganska lång process under mina år som lärare på grundsärskolan. Jag var, säkert i likhet med många andra lärare, otillfredsställd med det materiel för den första läs- och skrivinläringen som fanns på marknaden. Det fanns ingen lärobok med tillräckligt långsam inlärningsgång och med tillräckligt mycket träning på varje nivå. Jag utgick i min undervisning från materiel som fanns. Barnen fick stenciler ur böcker och häften. Ofta fick de börja arbeta i en bok, men utan att kunna slutföra den därför att svårighetsstegringen var för snabb. Jag prövade olika metoder, inspirerad av den pedagogiska debatten och jag tillverkade mycket materiel själv.

Så småningom blev jag alltmer klar över hur ett barn med stora inlärnings-svårigheter kan tillägna sig god och säker läsning och skrivning. De häften jag arbetat fram bygger på min erfarenhet och min kunskap om vad som är bra och utvecklande för barn på grundsärskolan: klar och tydlig struktur, små trappsteg, metodisk träning på varje nivå.

Gammal svensk tradition

BOKSTAVSBÖCKERNA ansluter väl till gammal svensk tradition, med rötter i början av förra århundrade. Jag kan nämna några namn, såsom Anna Maria Roos, Inga Blomberg och Annie Dahlquist. Enligt denna tradition presenteras bokstäverna i en ordning som gynnar den grundläggande ljudbindningstekniken. Först lär sig barnet vokalerna, som utgör själva kärnan i varje stavelse och som bestämmer språkrytmen. Därefter lär sig barnet de konsonanter som går att ljuda på (s, r, l, n, v, m, j och f). Principen är att man i de första sammanljudningsövningarna endast arbetar med ord med lång vokal och ljudande konsonanter, därför att dessa ord ur lästeknisk synpunkt är de lättaste. När barnet kan detta har den grundläggande läsfärdigheten uppnåtts och nu presenteras de explosiva konsonanterna (t, k, d, b, g och p) samt h, c, x, z och q.

Frågar man den här principen och presenterar bokstäverna i en annan ordning är det stor risk att barn med stora svårigheter inte hinner generalisera sammanljudningstekniken. De allra flesta barnen lär sig lätt att läsa och skriva med vilken metod som helst och genom att lära sig bokstäverna i vilken ordning som helst, men för den lilla minoriteten barn med svårigheter fungerar den traditionella svenska läsinlärningsmetoden i allmänhet bäst. Metoden är verkligen svensk, just därför att vårt språk, i jämförelse med många andra språk, i hög grad är ljudenligt stavat.

Målgrupper

BOKSTAVSBÖCKERNA är alltså gjorda för att passa barn som påbörjar sin skolgång på grundsärskolan. Man har, med gott resultat, använt den här metoden även på barn, som kommit till grundsärskolan efter ett eller flera år i grundskolan, utan att ha lärt sig läsa och skriva eller med stora luckor i sin läsning. Jag tror att materialet är lämpligt även för vissa vuxna utvecklingsstörda och för vissa elever på träningskolan, dvs för dem man menar kan lära sig läsa enligt ljudmetoden.

Jag har då och då fått frågan om inte Bokstavsböckerna kunde vara lämpliga för en del barn på grundskolan också. Det är möjligt, men man bör noga överväga om ett barn, som har behov av en så långsam och hårt strukturerad inlärningsgång som Bokstavsböckerna avser, kanske har behov av särskolans pedagogik även i övrigt och kanske borde ha sin skolgång på grundsärskolan. Många normalbegåvade barn med specifika läs- och skrivsvårigheter skulle nog finna Bokstavsböckerna lite tråkiga och inte nog stimulerande, medan andra skulle ha glädje av att arbeta med dem.

Många häften

BOKSTAVSBÖCKERNA består av 23 häften. I de första 19 häftena presenteras en ny bokstav. Barnet lär sig den bokstaven och får också ytterligare träning på de tidigare inlärd bokstäverna. I vart och ett av de fyra sista häftena presenteras två eller tre nya bokstäver. Varje häfte bygger vidare på det barnet lärt sig i de tidigare häftena, och det är därför viktigt att barnet får häftena i den avsedda ordningen. På häftenas baksida kan man se vilken den ordningen är och barnet kan där själv se vilket häfte som kommer närmast. Många barn intresserar sig mycket för den här uppställningen över häftena, och skaffar sig på det viset god förberedelse för att lära sig nästa och nästa, bokstav.

Häftena är 36 sidor långa, utom s-boken som innehåller 28 sidor. Det medför att barnet ganska ofta får uppleva glädjen i att avsluta en bok och få en ny. Häftena är både igenkännliga - och på det viset trygga att arbeta med - och omväxlande.

Individuell takt

NÄR MAN ARBETAR med Bokstavsböckerna finns ingen anledning att försöka hålla ihop gruppen så, att alla barn lär sig samma nya bokstav samtidigt, utan varje barn jobbar på i sin egen takt. Det hindrar inte att man, när det är lämpligt, har gruppövningar som berör läsinlärningen, t ex ljudanalyser och övningar i att känna igen och benämna bokstäver och ord och gemensamma dikteringar. Mycket av arbetet med "klassens namn" lämpar sig bra för en grupp. (Jag beskriver längre fram utförligt hur man kan arbeta med namnen på de barn och vuxna som hör till klassen.)

Inlärningsgången i stort

FÖRST LÄR SIG BARNET vokalerna, en i sänder. I varje nytt vokalhäfte får barnet dels arbeta med den nya vokalen och dels ytterligare träna dem han redan lärt sig. Tyngdpunkten i vokalhäftena ligger på att barnet ska höra vilken lång vokal som finns i enstaviga ord. Vokalerna inlärs i följande ordning: o, i, a, e, u, å, ö, ä och sist y.

I och med att barnet får det första konsonanthäftet, s-boken, börjar han ljuda. I de första konsonanthäftena läser och skriver barnet endast enstaviga ord utan konsonantförbindelser och sedan ökar svårighetsgraden långsamt, allteftersom barnet arbetar med nya häften. Av skäl som jag redan beskrivit, lär sig barnet först de konsonanter som det går att ljuda på. Ordningen är denna: s, r, l, n, v, m, j och f. När barnet kommit så här långt bör den grundläggande läsfärdigheten vara etablerad och barnet behärskar sammanljudningen. De övriga konsonanterna presenteras i följande ordning: t och k i var sitt häfte, därefter d och h i samma häfte följt av b och g-boken, p och c-boken och till sist x, z och q-boken.

I flera av vokalhäftena och i de första konsonanthäftena finns övningar, där det förutsätts att barnet kan läsa ”klassens namn” och barnet bör arbeta med ”klassens namn” parallellt med första vokalhäftet, eller redan innan.

Målet

MÅLET ÄR ATT ETT barn, som arbetat sig igenom alla häftena, ska kunna läsa och skriva ord, meningar och kort sammanhängande text med ljudenligt stavade ord och även ord med dubbeltecknad konsonant. Barnet ska ha god läsförståelse, god förmåga att formulera meningar själv och ska stava bra.

Varför vokalerna först?

OFTA ÄR BARNET I grundskolan inte moget att börja ljuda redan vid skolstarten. Men han är lika sugen på att börja lära sig läsa och skriva som andra nybörjare och han har samma förväntan på att skolan är en plats där man lär sig läsa. Min erfarenhet är att de flesta sjuåringar på grundskolan mycket väl klarar av att lära sig vokalerna på det sätt som här beskrivs och då kan barnet redan många bokstäver när läsmognaden så småningom inträder. När han sedan får det första konsonanthäftet, s-boken, finns det genast ganska många ord att läsa och skriva, eftersom han kan alla vokalerna.

Små och stora bokstäver

I DE FJORTON FÖRSTA

häftena arbetar barnet enbart med små bokstäver, så när som på att namn börjar med stor bokstav. En del barn kan fler eller färre stora bokstäver redan innan de börjar skolan. Jag tycker att man kan förklara att nu i skolan får de också lära sig de små bokstäverna och att man bara använder stor bokstav i början av namn och i början av meningar. Så småningom ber man barnet att här i skolan även skriva sitt eget namn så, med första bokstaven stor och resten små, även om han tidigare lärt sig sitt namn med stora bokstäver.

I häfte nr 15, m-boken, införs stora bokstäver och här kommer också de första meningarna som börjar med andra ord än namn. I de korsord som finns i Bokstavsböckerna, föreslås att barnet använder stora bokstäver.

Välskrivning

D ET LÖNAR SIG ATT

lägga ner ganska mycket möda på att barnet redan från början formar bokstäverna rätt. Staplar *ska* sticka upp längre än a, s och v. Å andra sidan ska a, s, v m fl bokstäver *inte* sticka upp. Stora bokstäver *ska* vara lika höga som staplar och y, j, p och g *ska* sticka nedanför raden. Likaså bör barnet från början vänja sig vid att ha ordentliga avstånd mellan orden och att å andra sidan skriva bokstäver i samma ord nära varandra. Barnets skrivna text blir betydligt mer lättläst om han vänjer sig vid detta.

Välskrivningssidor med stödlinjer förekommer regelbundet i häftena och man kan så småningom öka kraven på barnet att skriva riktigt med avseende på bokstävernas höjd och avstånd. I de sex sista häftena är det stödlinjer överallt där barnet ska skriva. En del elever bör klara av att hålla sig inom stödlinjerna redan tidigare och då kan läraren rita dit stödlinjer i häftena.

Läsriktningen

B ARNET BÖR REDAN

i första häftet, o-boken, få vänja sig vid att börja med översta raden och att arbeta från vänster till höger, även när det gäller sidor med rader av bilder.

Lärarmedverkan

N EDTILL PÅ VARJE

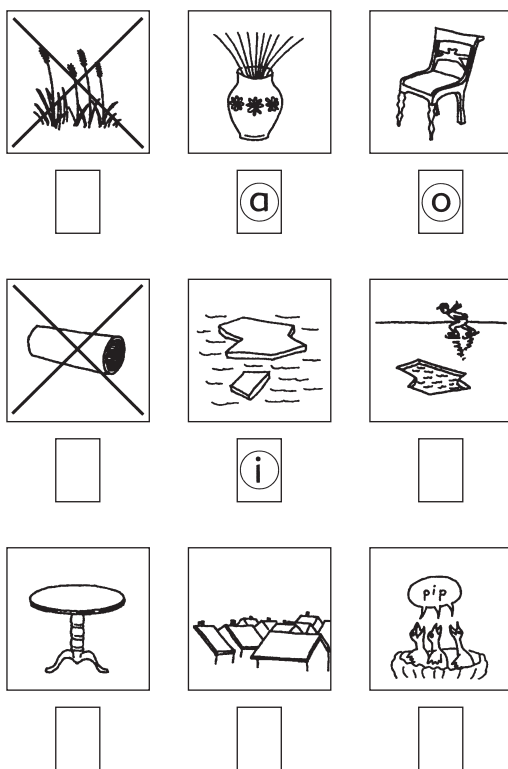
sida i häftena finns läraranvisningar. Emellanåt måste läraren förbereda vissa sidor. Det kan gälla att skriva bokstäver eller ord på små självhäftande klisterlappar, att skriva namn på sidor där barnet ska jobba med ”klassens namn”, eller att måla enligt instruktionen i läraranvisningen. Läraren kan också rita stödlinjer, som beskrivits ovan.

ARBETSGÅNGEN MER I DETALJ

Vokalhäftena

VOKALHÄFTENA ÄR

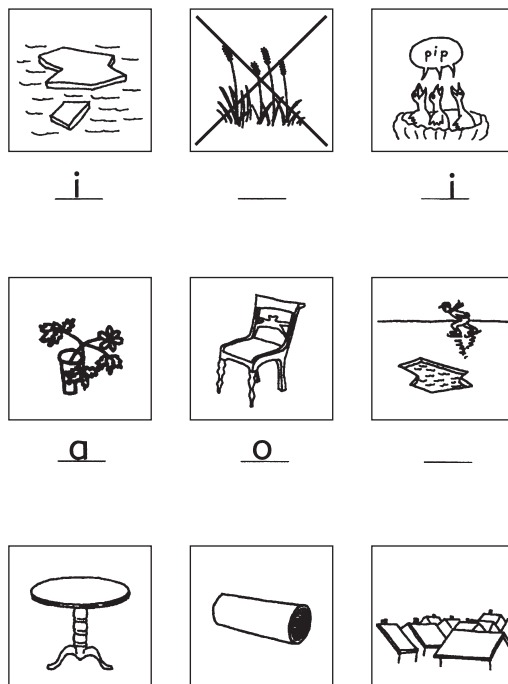
sinsemellan ganska lika. Tyngdpunkten ligger, som jag nämnt, på att barnet ska kunna höra vilken vokal som finns i enstaviga ord med lång vokal, så på merparten av sidorna finns bilder som illustrerar sådana ord. Samma sex bilder (i o-boken och i-boken) eller nio bilder (i övriga vokalhäftena) förekommer alltid på tre sidor i följd. Exemplet nedan är från a-boken.

På den första sidan ska barnet fästa självhäftande klisterlappar, som läraren förberett genom att skriva de vokaler barnet hittills lärt sig. Barnet säger ordet och hör efter vilken vokal som hörs: "Gräs, jag hör ä, men jag har inte lärt mig ä än." Barnet kryssar över bilden. (Om han redan kan ä, kan man naturligtvis låta honom klistra eller skriva ä också.) "Vas, jag hör a." Barnet fäster ett a under bilden. Sådana här klisterlappar finns att köpa i bok- och pappershandeln.

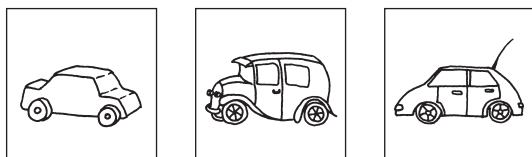
På nästa sida, med samma bilder fast i annan ordning, står de kända vokalerna under varje bild. Barnet säger vad bilden föreställer ("vak") och läser bokstäverna med pennan i hand: "a - det hörs" (ringar in a), "o - hörs inte" (kryssar över o), i - hörs inte (kryssar över i).

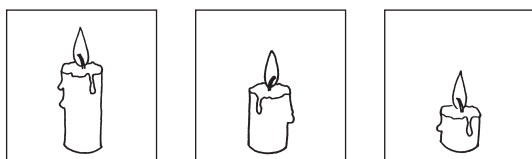
Tredje gången samma bilder förekommer, skriver barnet rätt vokal under varje bild. Bilder som innehåller ännu ej inlärd vokaler kryssas över.

Regelbundet förekommer ord med ännu ej inlärd vokal. Detta har flera syften. Barnet blir mindre benäget att gissa, om han vet att han här och där stöter på bilder av ord, där han ännu inte lärt sig vokalen. ”Snö, jag hör ö - men den bokstaven har jag inte lärt mig än.” Detta skapar också en viss förväntan och förberedelse inför nya vokaler.

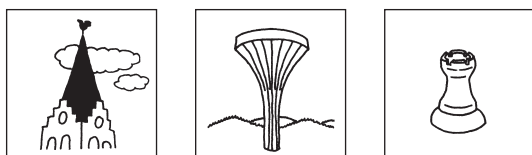
Oftast när samma bilder förekommer på tre sidor efter varandra, ändras en av bilderna. En del barn tycker det är roligt att upptäcka dessa förändringar, men många barn koncentrerar sig så hårt på att lyssna efter vokalen att de inte dessutom förmår att fundera över vilket ord som fått ny bild.

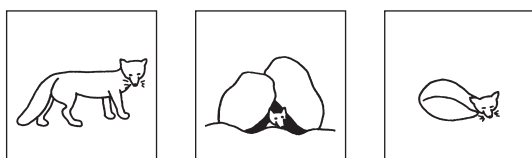
Ibland är skillnaderna stora.

Ibland är skillnaderna små.

Ibland ser barnet att ordet kan betyda olika saker.

Ibland är det djur i olika situationer.

Eftersom varje ord förekommer tre gånger, lär sig barnet eventuellt nya ord. De flesta ord finns dessutom med i mer än ett häfte.

Jag har valt att i vokalhäftena endast ta med substantiv. Undantag är räkneord i å-boken och namn på färger i ö-boken. Bilderna föreställer ofta djur för att ge lite artkännedom.

I de senare vokalhäftena förekommer ibland tvåstaviga ord. Det är då naturligtvis vokalen i den betonade stavelsen som avses (y i myra, ö i ödla).

Det är kanske inte alltid så lätt att förstå vilket ord en bild avser, så för lärarens information står det alltid i läraranvisningarna nedtill på sidan vilka orden är. Ibland har barnet en egen tolkning av vad bilden föreställer och föreslår ett annat ord än det avsedda. Det bör man ju respektera - men det blir mest konsekvent om ordet är enstavigt och har lång vokal.

Omväxlande med de tre sidorna med sex eller nio bilder finns andra övningar som ger barnet träning i samma sak: att känna igen och skriva vokalerna, samt att höra vilken vokal som finns i ord. Barnet får klippa, klistra, måla, sortera, rita osv.

Varje häfte inleds med en sida där barnet får fylla i och skriva den nya vokalen och senare i häftet finns välskrivningssidor. Barnet får också leta efter bokstäver i bokstavsrad, samt klistra in bokstäver han klippt ut från tidningar eller löpsedlar. Jag tycker att löpsedlar är bra, på grund av den stora texten och den lite kraftigare papperskvaliteten.

I flera av vokalhäftena finns plats för att arbeta med "klassens namn". Avsikten är, förutom att barnet fortlöpande ska arbeta med namnen för att inte glömma bort dem, att analysera namnen med avseende på de vokaler barnet lärt sig. Det blir då säkert anledning att återigen prata om att namn börjar med stor bokstav och att säga att stora A som i Anna ser ut så här. För övrigt används i vokalhäftena endast små bokstäver.

Konsonanthäftena

är inte lika sinsemellan på det vis som vokalhäftena är, utan skiljer sig mycket från varandra, eftersom hela tiden nya svårighetsnivåer uppnås.

Vissa typer av övningar finns dock i alla konsonanthäftena, liknande dem i vokalhäftena, i samband med presentation av nya bokstäver.

Läsning, skrivning och stavning varvas hela tiden. Läraren avgör hur länge barnet håller på och bygger ord med lösa bokstäver.

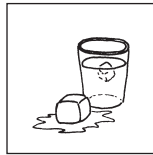
Först kommer s-boken och därefter r-boken. Jag är medveten om att en del barn har svårt att säga dessa ljud rätt och att man därför kanske borde vänta med dem. Men jag har aldrig stött på något barn som inte **hör** s och r och jag har valt att börja med dessa konsonanter just för att de hörs särskilt tydligt. Därefter kommer övriga konsonanter som man kan ljuda på (l, n, v, m, j och f), för att barnen under lång tid endast ska läsa och skriva ord med sådana ljud. Det är viktigt att själva ljudningstekniken är säker innan de explosiva konsonanterna presenteras.

s-boken

Barnet börjar ljuda och läser s tillsammans med vokalerna: sa, so, su, så, se, si, sy, sä, sö och as, os, us, ås, es, is, ys, äs och ös. Det finns några ljudanalysövningar, där barnet hör om s finns först, i mitten eller sist i ordet. Så börjar han läsa och skriva ord: sa, is, os, så, se, ös, å, ö, sus, sy, sås och ås.

sa is
se ös

os is
sa så

De första övningarna med ord ser ut så här. Barnet läser **alla** orden och ringar in eller stryker över.

På ett par sidor skriver läraren ”klassens namn”, för att bilda meningar.

I r-boken och l-boken

finns samma moment som i s-boken, men antalet ord att läsa och skriva har utökats. Fortfarande förekommer endast enstaviga ord med högst tre bokstäver och inga konsonantförbindelser.

n-boken

Ordet **en** införs och barnet läser och skriver en nål, en ren osv. Dessutom arbetar barnet nu med tvåstaviga ord, nämligen med substantiv i bestämd form, såsom nålen, renen.

v-boken

Här kommer tvåstaviga verb också, i infinitivform (vila, låsa) och i presens (vilar, låser). Barnet uppmärksammas på att en del verb slutar på -ar (vilar) och en del på -er (låser) och får träna att själv höra hur det ska vara. Fortfarande börjar de meningar som förekommer på ”klassens namn”, eftersom stora bokstäver ännu inte tagits upp.

m-boken

Barnet lär sig fr o m nu både den stora och den lilla bokstaven och i m-boken dessutom stora O, I, A, E, U, Å, Ö, Ä, Y, S, R, L, N och V. Han kan säkert flera av dessa tidigare, bl a genom arbetet med ”klassens namn”. Det brukar inte vålla några problem att lära sig så många stora bokstäver på en gång. Barnet lär sig också att stora bokstäver används i början av namn och meningar och får mycket träning på detta. I m-boken förekommer några ord med dubbeltecknad konsonant, ordet mamma och några namn. Detta är för att barnet ska vänja sig vid att se sådana ord och det brukar inte krävas någon närmare förklaring än att en del ord stavas så. Katten Misse presenteras och det finns en liten berättelse om Misse. Dessutom får barnet själv formulera meningar som svar på vem-frågor (Vem läser? Vem är sur?).

a b c d e f g
h i j k l m n
o p q r s t u
v x y z å ä ö

A B C D E F G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V X Y Z Å Ä Ö

j-boken

I j-boken och ibland i efterföljande böcker finns en sida med hela alfabetet, både stora och lilla, med de bokstäver barnet bör kunna inringade. Läraren sitter med och pekar på bokstäverna, när det är lämpligt i en annan ordning än den alfabetiska och ringar in de bokstäver barnet kan med rött. Barnet ser nu att han kan de flesta bokstäverna.

Dessutom finns fr o m j-boken fler övningar på att skriva stor och liten bokstav.

Katten Misse kommer tillbaka i j-boken. Barnet läser en liten berättelse om Misse, där bilderna är i fel ordning. Han klipper ut bilderna, klistrar dem i rätt ordning och skriver berättelsen. Kanske kommer han ihåg vad som ska stå till varje bild, kanske vill han hitta på egna meningar, eller kanske tittar han efter i boken hur det står.

I det här häftet finns också ett par korsord. Jag tycker att barnet kan vänja sig vid att lösa korsord med stora bokstäver. Här finns också frågor att besvara med *ja* och *nej* och några sidor där barnet själv formulerar och skriver meningar.

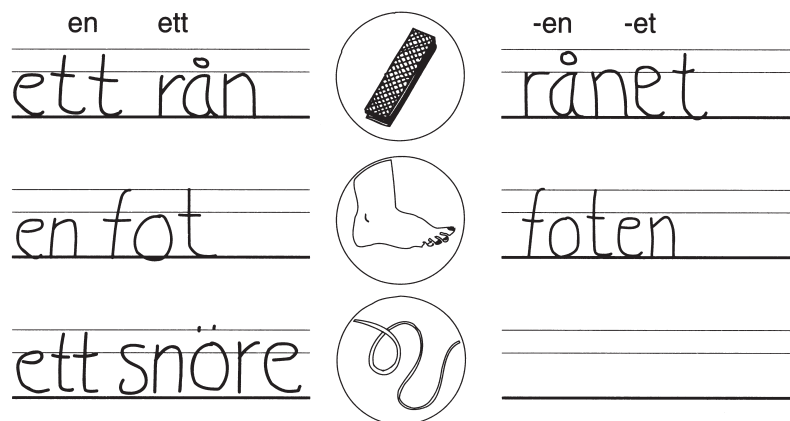
f-boken

Nyheterna i f-boken är, förutom bokstaven f, ord med konsonantförbindelser i början av ord, ordet *och* (trots att barnet inte arbetat med vare sig c eller h), pluraländelser och övningar med orden *en* och *flera*. Hunden Fille presenteras och barnen får arbeta med en liten berättelse om Fille.

t-boken

Textmassan ökar allt eftersom i alla konsonanthäftena och i t-boken får barnet både läsa och skriva mer än tidigare. Fler ord med konsonantförbindelse i början förekommer, samt ytterligare några ord med dubbeltecknad konsonant. Ordet *ett* är ett av dem.

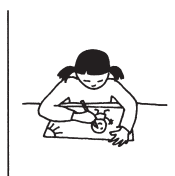

Barnet övar att själv höra vilket genus ett substantiv tillhör, reale eller neutrum, både i obestämd och i bestämd form.

1. Lotta målar inte.
Lotta ritar.

2. Lotta ritar inte.
Lotta målar.

Ordet *inte* tränas, bl a genom att barnet får se bilder med ganska lika innehåll och ska hitta rätt texter till.

Barnet läser uttryck med orden *stor* och *liten* samt *stort* och *litet*. Här finns en ny berättelse om Fille och häftet avslutas med ett korsord, som är något större än tidigare.

I k-boken

tränas ord med konsonantförbindelse i slutet och i mitten. En annan nyhet är, att barnet får läsa ett par berättelser med frågor att besvara. Det finns också bilder, där barnet fritt formulerar och skriver en mening. Det är då troligt att han ibland använder ord med bokstäver han ännu inte arbetat med och det kan han gärna få göra. Fler adjektiv förekommer och barnet får arbeta med motsatsord.

d- och h-boken

I det här häftet presenteras två nya bokstäver. Barnet arbetar vidare med läsning, skrivning och stavning på liknande sätt som tidigare. Många övningar handlar på olika vis om djur och ordet *djur* förekommer åtskilliga gånger. Utan att gå djupare in på j-ljudets stavning får barnet här en försmak av det. Det räcker att förklara att djur stavas så här. Barnet läser och skriver om djur, löser gåtor om djur, funderar över vad djur äter, rimmar på djur, löser korsord om djur mm.

b- och g-boken

Bokstäverna b och g presenteras och barnet får en del träning på ord med konsonantförbindelse i början. Ordet *färg* finns med ett par gånger och i samband med att barnet färglägger flaggor ordet *Sverige*. Nämn att ljudet j ibland stavas med g.

I b- och g-boken påbörjas det mer systematiska arbetet med dubbeltecknad konsonant. Barnet läser och skriver ett stort antal ord av det slaget, först enstaviga och sedan tvåstaviga. De flesta barn på grundsärskolenivå behöver bli väl bekanta med de här orden innan det är meningsfullt att ge dem regler och börja tala om lång och kort vokal. Det räcker att säga att *hatt* stavas så med två t, har man bara ett t hörs det *hat*.

I p- och c-boken

presenteras två nya bokstäver och arbetet med dubbeltecknad konsonant fortsätter. Dels möter barnet ord med *-ck* och dels ett stort antal ordpar av typen glas-glass, sopa-soppa. Barnet får läsa och skriva de här orden ett par gånger var i olika sammanhang, både i meningar och som ord till bilder. Om barnet läser eller stavar fel, säg bara hur det hörs som han har skrivit. De flesta barn klarar inte regler om detta. Att sätta streck och bågar över den långa och korta vokalen är oftast bara förvirrande. Ju mindre dramatik runt detta, liksom runt andra svårigheter, desto bättre.

Den lärare som vill kopierar bilderna på de här ordparen, färglägger och monterar dem på små kort, som liksom själva orden lamineras för ökad livslängd. Sen kan barnen träna mer på de här orden i form av olika spel och lekar med korten, eller bara para ihop bild och ord.

I x-, z- och q-boken

behandlas de tre återstående bokstäverna och barnet får arbeta mycket med hela alfabetet. Han kontrollerar att han kan alla bokstäver, både stora och små och arbetar mycket med alfabetets ordning. Han ska skriva hela alfabetet, skriva namn och djur på alla alfabetets bokstäver osv.

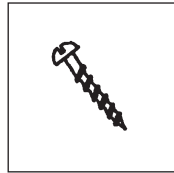
På en sida, där barnet arbetar med djur-familjer, finns en del ord med ljudstridig stavning (getter, tjur, kyckling m fl). Detta uppmärksammas lika lätt-samt som ovan beskrivits. ("Det finns ingen bokstav för ljudet tj, ibland skriver man tj och ibland får k låta som tj.") Tanken är att barnet ska ha mött sådana här ord innan han börjar arbeta systematiskt med dem, för att då ha viss förberedelse.

Ordparen med och utan dubbeltecknad konsonant från förra häftet kommer här igen och nu får barnet även prov på detta. Om läraren gör den bedömningen att barnet inte kommer att klara provet är det bättre att låta barnet titta tillbaka i p och c-boken, eller att ge honom hjälp på annat vis.

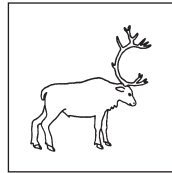
Aktiv läsning

FÖR MÅNGA BARN,

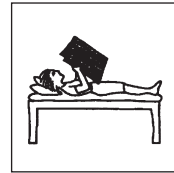
som är på nybörjarstadiet i läsning, är själva läsandet (till skillnad från skrivandet) alltför passivt, för att passa barnets behov av att vara motoriskt aktiv. Det är lättare för barnet att arbeta koncentrerat om han är motoriskt aktiv. Därför är alla läsövningar i Bokstavsböckerna kombinerade med motoriska aktiviteter, t ex:

~~r~~ ~~x~~ ~~k~~
~~å~~ (u) ~~ö~~

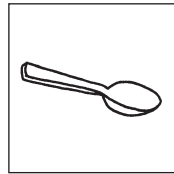

(renen) ~~s~~ten
~~l~~usen ~~s~~olen
~~å~~ren (renen)

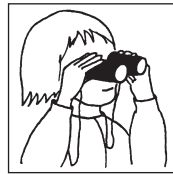

(Mamma läser.)
~~Mamma läser.~~
~~Mamma sofar.~~

Barnet ringar in eller stryker över en bokstav, ett ord eller en mening, beroende på om det passar till bilden eller ej.

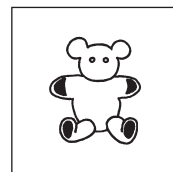
(e)

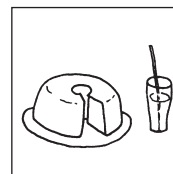
(ser)

Barnet läser en bokstav eller ett ord på en klisterlapp, som läraren förberett, och fäster den under rätt bild.

en nos

Måla kakan men inte saften.

Barnet får rita eller måla något, enligt den skriftliga instruktionen.

Barnet läser och drar streck till rätt bild.

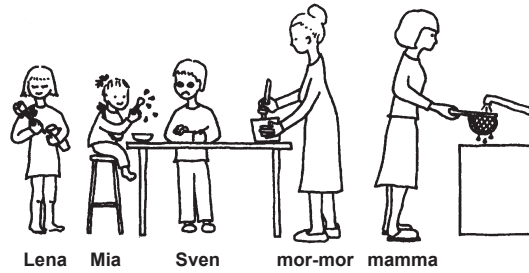
1. Lisa sover.
2. Sover Lisa nu? Nej.

Barnet läser numrerade meningar och skriver rätt siffra vid rätt bild.

Kan en sten flyta?

nej

Barnet besvarar frågor.

Vem?

Vem silar?

Vem sölar?

Vem rör?

Vem är sur?

Vem ser en ros?

Så småningom blir frågorna svårare.

Vilket djur tycker du mest om?

Jag tycker

Läsförståelse

FÖR ATT KUNNA

utföra dessa aktiviteter under läsningen, måste barnet förstå vad han läser och läraren märker genast, om det är något han inte förstår.

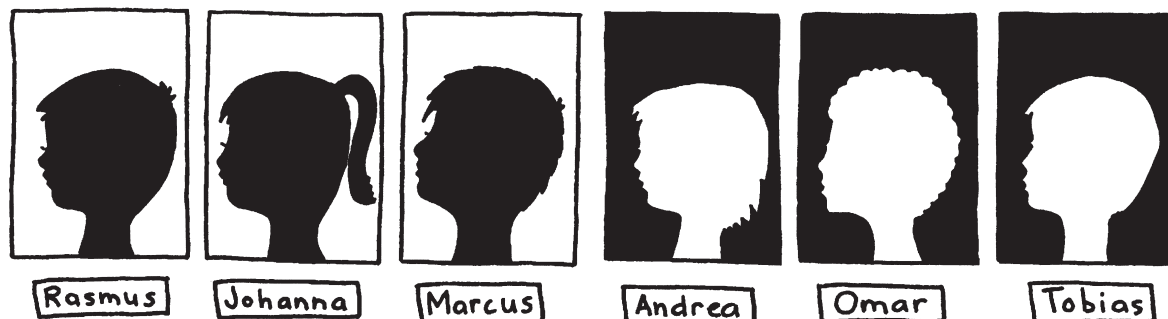
Arbetet med "klassens namn"

IALLA KLASSER

arbetar man muntligt med namnen på de barn och vuxna, som finns i klassrummet, redan från skolårets första dag, för att lära känna varandra. Då faller det sig naturligt att samtidigt börja läsa namnen och att lära sig dem enligt helordsmetoden.

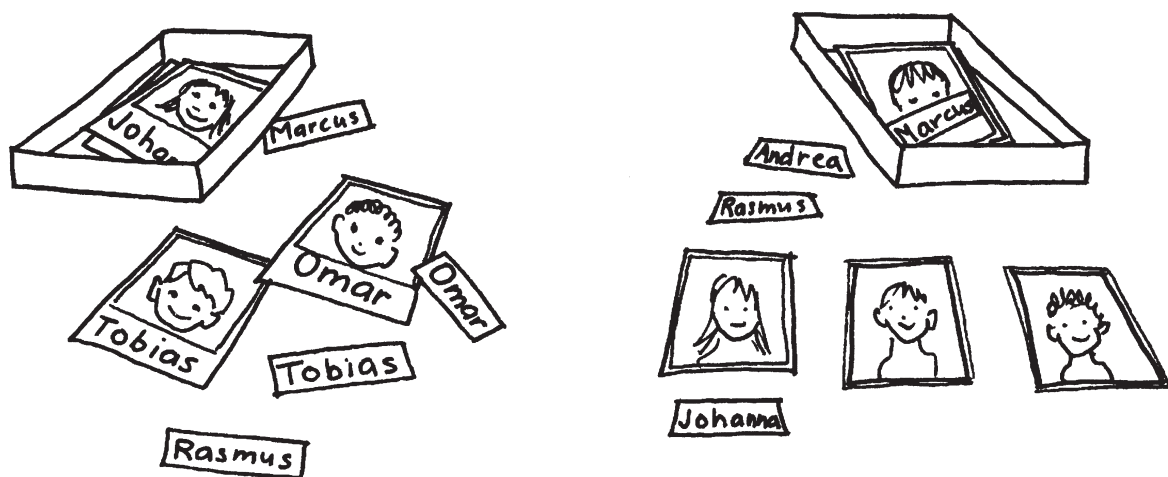
Av uppenbara skäl kan man inte massproducera materiel för detta, men jag ska ge några förslag på vad läraren ganska lätt kan tillverka själv.

Med hjälp av arbetsprojektorn kan man tämligen enkelt göra en skuggprofil av var och en, som man ritar av. Sen målar man den svart eller klipper ut den och monterar den mot svart bakgrund. Den brukar bli tillräckligt lik för att alla ska se vem den föreställer.

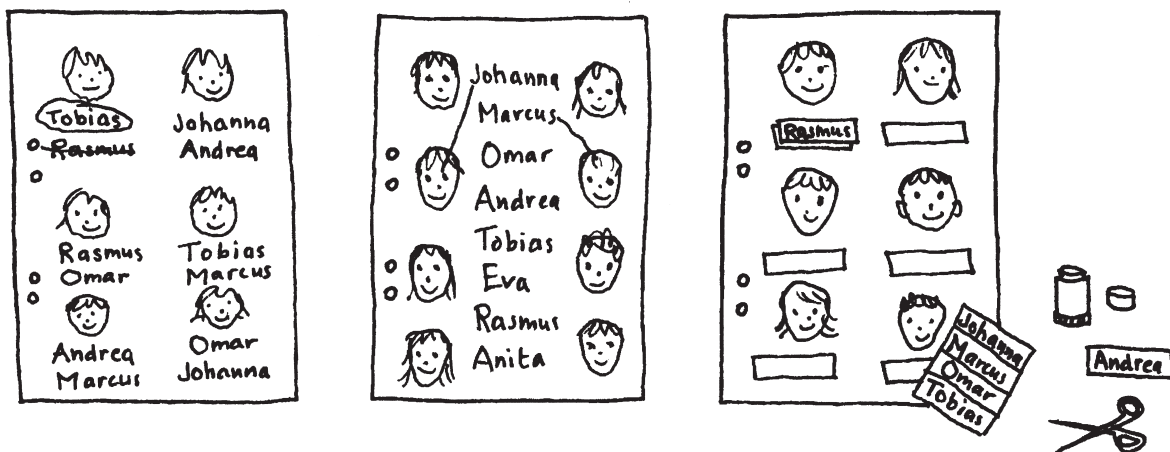
Man sätter upp alla porträtt i en dekorativ rad i klassrummet och sätter skyltar med namnen under, skrivna med stor begynnelsebokstav och små bokstäver. Man gör ytterligare en omgång namnskyltar för barnen att jämföra med hur namnen ser ut.

Man fotograferar var och en, eller ber alla ta med ett par foton hemifrån och monterar fotona på kartong. På många skolor finns numera lamineringsmaskiner och foton blir allra hållbarast om man kan laminera dem, men annars duger självhäftande plast också bra.

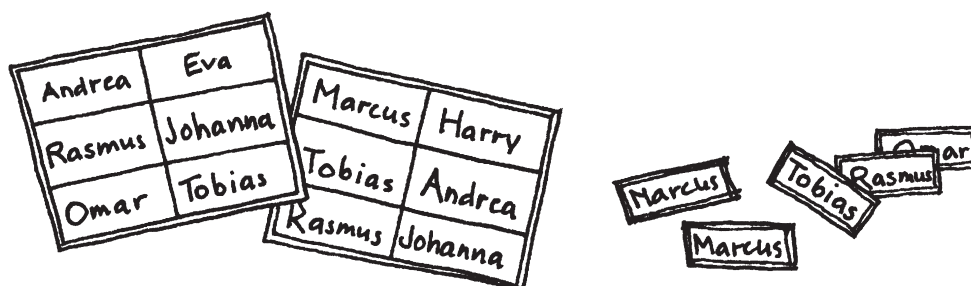

Man gör också inplastade kartongbitar med namnen, som barnen sedan parar ihop med foton.

Man bör göra två omgångar som monteras på kartong av olika färg. På den ena omgången finns namnet med även på själva fotot, på den andra inte. Dessa foton kan även användas till arbetsblad, som man tillverkar med hjälp av kopieringsmaskinen. På nästa sida följer förslag på några olika arbetsblad.

Man kan göra ett *lottospel* med namnen i inplastad kartong. Brickorna, som barnen ska ha framför sig, består förslagsvis av två gånger tre rutor med ett namn i varje ruta. Dessutom gör man små kort av en annan färg med ett namn på varje. Läraren, som sköter de små namnkorten, håller upp ett kort i sänder, barnen läser och den som först hittar samma namn på sin bricka, får lägga kortet där.

Man kan också hitta på fler sätt att använda detta materiel.

Man sätter upp skyltar eller skriver namn överallt där det är lämpligt, t ex på bänkar, stolar, krokar i tamburen, pennor, suddgummin och kritaskar. Man skriver varje morgon kölista till datorn på svarta tavlan eller white board-tavlan och där skriver man också vem som ska vattna blommorna, mata fiskarna, gå till talpedagogen osv. Man griper med andra ord varje tillfälle att visa barnen att det är meningsfullt att kunna läsa.

Kanske kan några barn redan forma bokstäver och skriva namnen och har man en dator i klassrummet kan alla med lite träning skriva namnen på den. Ställ då in en ganska stor stil och låt barnen redan från början skriva med stor begynnelsebokstav och sedan små bokstäver. Skriv ut på skrivaren.

I Bokstavsböckerna finns på flera ställen sidor där namnen finns med, dels för att barnet ska se vilka bokstäver i namnen han kan och dels i meningar. Naturligtvis måste läraren skriva namnen på dessa sidor om inte barnet kan det ännu.

SÅ SMÅNINGOM LÄR

Helordsmetoden

sig barnet fler ord än ”klassens namn” enligt helordsmetoden. Exempel på sådana ord i Bokstavsböckerna är: är, en, ett, vem, och, inte osv. För vissa barn eller barngrupper finns säkert fler lämpliga ord att lära in, kanske namn på andra personer, ord som står på skyltar i skolan, i simhallen, i närmiljön. Ett barn som har bilar som specialintresse kanske får lära sig bilmärken.

EN DEL BARN

Bokstavsbilder

behöver bokstavsbilder en kortare eller längre tid, som stöd för minnet vid bokstavsinläringen. Jag tycker att det är bättre att fästa små sådana bilder på barnets bänk med självhäftande plast, än som stora anslag i klassrummet. Dels lär sig barnen bokstäver i olika takt och dels kan man välja bokstavsbilder individuellt. Den, som har en babybror hemma som heter Viktor, kan få en baby som bokstavsbild för v, ett annat barn kanske en vante.

Jag tror att de flesta barn inte bör ha bokstavsbilder alls. Det är bättre att kunna en bokstav genom att direkt associera ljud och utseende än genom att gå omvägen över ett ord, om det inte behövs.

VID INLÄRNING AV

Bokstavs-inläring

nya bokstäver arbetar barnen naturligtvis efter behov med annat material än Bokstavsböckerna. De kan forma bokstäver i lera, måla med vatten på svarta tavlan och med färg på stora papper, skriva i sand och snö, se i spegeln hur ljuden formas, delta i lyssningsövningar mm. I Bokstavsböckerna finns endast sådana övningar som går att utföra i böcker.

IBLAND KAN MAN SE

Speciella svårigheter

att något barn har speciella svårigheter med vissa bokstäver. Ett barn kanske blandar ihop b och d. Jag tycker att man ska ha samma förhållningssätt till detta som jag ovan har beskrivit när eleven stöter på ljudstridigt stavade ord: Man ska sköta det så odramatiskt som möjligt. Uppmärksammar man barnet på detta och ger honom papper med övningar för att träna b och d är risken stor att svårigheten förstärks och effekten blir att barnet blir ängsligt och förvirrat och tänker fel varje gång han stöter på ett b eller d.

Om man låter barnet vara kommer han att stöta på de här bokstäverna i mer normal omfattning och han slipper få en speciell psykisk påfrestning som förhindrar att han så småningom skiljer bra på b och d. Som lärare kan man bidra till att förebygga den här typen av förväxlingar t ex genom att, när man presenterar förväxlingsbara bokstäver för barnet, lära ut olika sätt att skriva dem på.

Om man ska skriva både b och d med stapeln först och sen komma ihåg om ”magen” ska sättas dit framåt eller bakåt är det större risk att blanda ihop bokstäverna än om man skriver ”magen” först när man skriver d och stapeln först när man skriver b. Då känns bokstäverna olika i handen och problemet kanske aldrig uppkommer.

DET HAR VARIT

Kompletterande materiel

min målsättning att göra detta läs- och skrivinlärningsmateriel för barn på grundsärskolan heltäckande och komplett. Några ytterligare läroböcker ska inte behövas parallellt med Bokstavsböckerna.

Men många barn tycker det är roligt att ha fler böcker och så snart ett barn kan, eller nästan kan, de flesta bokstäverna kan man erbjuda honom någon av de arbetsböcker som läromedelsförlagen tagit fram särskilt för specialundervisningen eller som bredvid-arbetsböcker. Det finns sådana på marknaden som är tillräckligt enkla för att passa dessa barn. Ju längre barnet kommit i sin förmåga att läsa och skriva, desto fler lämpliga böcker finns att tillgå.

Många barn tycker också om att skriva egna böcker, så kallade händelseböcker. Det förekommer även på grundsärskolenivå att barn lär sig läsa och skriva huvudsakligen genom att författa och illustrera egna böcker. I början skriver läraren texten, sen skriver barnet enstaka ord genom att titta på en förlaga och så småningom övertar barnet allt mer av skrivandet. Många barn, som arbetar med Bokstavsböckerna, skriver då och då en egen bok. Dessa böcker kan sedan ingå i klassens bibliotek. Kamraterna kan läsa dem och kanske bli inspirerad att själva skriva böcker.

Läromedelsförlagen ger ut mängder av små korta böcker på olika även mycket enkla läsnivåer. I dessa hjälper ofta bilderna och historien till när eleven ska läsa och förstå texten. Då brukar det gå bra att läsa även om man inte kan alla bokstäver än.

**Bokstavsböckerna omfattar följande böcker,
som används i tur och ordning.**

o-boken
i-boken
a-boken
e-boken
u-boken
å-boken
ö-boken
ä-boken
y-boken
s-boken
r-boken
l-boken
n-boken
v-boken
m-boken
j-boken
f-boken
t-boken
k-boken
d+h-boken
b+g-boken
p+c-boken
xzq-boken
Lärarens bok

ISBN: 978-91-85513-94-9 *Bokstavsböckerna,
Vokalhäften 9 st
samt Lärarens bok*

ISBN: 978-91-85513-95-6 *Bokstavsböckerna,
Konsonanthäften 14 st
samt Lärarens bok*

ISBN: 978-91-85513-93-2 *Serien Bokstavsböckerna, 23 st
samt Lärarens bok*

